
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

יהודים, נוצרים ופאגנים בארץ ישראל בשלהי העת העתיקה -
14243

תאריך עדכון אחרון 19-10-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מחשבת ישראל

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2019

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): מארן ניהוף-רוזנטל

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: maren.niehoff@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ג' בין 12.00-13.00, בתיאום מראש, בבנין רבין 3111

מורי הקורס:
פרופ מארן רוזנטל-ניהוף

תאור כללי של הקורס:

הקורס יבחן את השיח בין שלוש הדתות לאור שינויי יחסי הכוחות באימפריה הרומית שהפכה בהדרגה לנוצרית. הקורס ימחיש את ההתפתחויות המכריעות שחלו במאה השלישית כשהאזרחות הרומית הוענקה ברחבי האימפריה, אב הכניסיה אוריגנס התיישב בקיסריה וייסד בה בית ספר נוצרי-אפלטוני ורבי הושיעה הגיע לאותה העיר והקים בה בית ספר של חכמים. קיסריה הפכה למרכז אינטלקטואלי פורה שבו הפילוסופים הפאגניים קלסוס ופורפיריוס עוררו דיונים סוערים. מגעים פילוסופיים, דתיים ופרשניים אלה עיצבו את דיוקנה של כל אחת מהדתות ואת המשך דרכה. נשתמש בתיאוריה הפוסט קולוניאלית כדי להבין לעומקם תהליכים מורכבים אלה, תוך קריאה צמודה של קטעי מפתח מהספרות היהודית, הנוצרית והפאגנית.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס היא להעניק לסטודנטים את הכלים לנתח טקסטים בהקשרם התרבותי-היסטורי, תוך הדגשת היחסים בין הקבוצות השונות. הקורס גם יעניק את היכולת לפרש טקסטים עתיקים לאור התיאוריה הפוסט-קולוניאלית.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- הסטודנטים יכירו את מגוון המקורות ויכללו לפרשם לאור הקשרם התרבותי ולאור התיאוריה הפוסט קולוניאלית.

דרישות נוכחות (%) :

25%

שיטת ההוראה בקורס: קריאה צמודה של הטקסטים ודיון בכיתה. תרגיל ועבודה עצמאית

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

סמסטר א'

16.10.

שיעור 1: כיצד חוקרים היום את ארץ ישראל בשלהי העת העתיקה?

23.10.

שיעור 2: השפה היוונית והתרבות היוונית-רומית כמכנה משותף

6.11.

שיעור 3: בית הספר הנוצרי של אוריגנס מנקודת המבט של גרגורי

13.11

שיעור 4: יוונית אצל היהודים? ההתכתבות בין הנשיא לבין הנואם היווני ליבניוס

23.11.

שיעור 5: יוונית בבית הכנסת

- 27.11.
שיעור 6: התוספתא ובית הכנסת הגדול באלכסנדריה
4.12.
שיעור 7: המשתה בפסח לפי המשנה והתוספתא: מה מוקדם ומה מאוחר?
11.12
שיעור 8: איזה אור שופך המשתה ההלניסטי על ההבדלים בין המשנה לתוספתא?
18.12.
שיעור 9: "דבר של מינות משום ישוע בן פנטירי". האיזכור המפורש הראשון של הנצרות במקורות חז"ל
- 25.12 לא מתקיימים לימודים באוניברסיטה בשל חג המולד
1.1.
שיעור 10: קלסוס בקיסריה - אפלטוניסט, מבקר הנצרות ושותף ליהודים
8.1.
שיעור 11: למי בדיוק מגיב אוריגינס ב"נגד קלסוס"?
15.1.
שיעור 12: הומרוס בין קלסוס, אוריגינס ויהודי ארץ ישראל
- סמסטר ב'
12.3
שיעור 1: מערכות חינוך עירוניות בקיסריה: הספרייה ובית הספר הרומי למשפטים
19.3.
שיעור 2: אוריגינס בין פרשנות הומרוס לפרשנות חז"ל
26.3.
שיעור 3: בראשית רבה בין פרשנות הומרית לפרשנות נוצרית
2.4.
שיעור 4: רבי אבהו דקיסרין כפרשן התורה ומנהיג הקהילה
9.4.
שיעור 5: החוק הרומי בפרשנות התורה
- 30.4
שיעור 6: פורפיריוס - אפלטוניסט, חוקר מקרא ומבקר הנצרות
7.5
שיעור 7: הירונימוס מגיב לפורפיריוס ומפתח גישה פרשנית יחודית למקרא
14.5
שיעור 8: אויסביוס יוצר מפה חדשה של ארץ הקודש
שיעור 9-14: רפרטים בכיתה

חומר חובה לקריאה:

ישראל ל' לז'ין, "בין רומא לביזנטיון בתולדות עם ישראל: תיעוד, מציאות ופריודיזציה", בתוך: ישראל לז'ין (עורך), רצף ותמורה. יהודים ויהדות בארץ ישראל הביזנטית-נוצרית (ירושלים תשס"ד), עמ' 7-49.
"Palestine", "Palestine, Churches and Monasteries of", "Palestine, Jews in", "Palestine, Synagogues of", in: The Oxford Dictionary of Late Antiquity (Oxford

2018), 2.1126-1129.

ח' חבר וע' אופיר, "הומי ק. באבא: תיאוריה על חבל דק", תיאוריה וביקורת, 5 (1994), עמ' 141-143.

פריסקיאנוס מקיסריה, "תרגילים (רטוריים) מקדימים", בתרגום נורית שובל-דודאי, בתוך: דבורה גרא, דניאלה דוויק ונורית שובל-דודאי (עורכות), דברי יפת (ירושלים תשע"ח), עמ' 24-36.

לוקיאנוס, 'מניפוס' או 'נקואומנטיה', בתרגום גבריאל דנציג, בתוך: דברי יפת, עמ' 51-65. יוסף גייגר, אהלי יפת. חכמי יוון בארץ ישראל (ירושלים תשע"ב), עמ' 45-65.

Gregory Thaumaturgus, Thanksgiving Address to Origen, in: Michael Slusser, *St. Gregory Thaumaturgus: His Life and Works (The Fathers of the Church 98; Washington 1998)*, paragraphs 56-84, 133-138.

David Satran, *In the Image of Origen: Eros, Virtue, and Constraint in the Early Christian Academy (Berkeley 2018)*, pp. 35-42.

המכתבים בתרגום לעברית עם מבוא והסברים, בתוך: משה שוובה, "מכתבי ליבניוס אל הנשיא בארץ ישראל", תרביץ טבת תר"ץ, עמ' 85-110.

ירושלמי סנהדרין כח, א (מהדורת זוסמן טור 1317)

Isabella Sandwell, *Religious Identity in Antiquity. Greeks, Jews and Christians in Antioch (Cambridge 2007)*, 154-169.

משנה מגילה א, ח, תוספתא מגילה ב, ו, ירושלמי סוטה ז, א (מהדורת זוסמן טור 932-933), בראשית רבה לו, ח

Hannah M. Cotton et al., *Corpus Inscriptionum Iudaeae/Palaestinas (Berlin 2011)*, vol. 2., no. 1142.

Justinian, Novella 146 "Permission to use all Languages in Synagogue", in: Amnon Linder, *The Jews in Roman Imperial Legislation (Detroit 1987)*, 402-411.

יוסף פטריך, הליכה לקיסריה (ירושלים תשע"ה), עמ' 18-19.

תוספתא סוכה ד, ו (מהדורת ליברמן, עמ' 273).

שאול ליברמן, תוספתא כפשוטה. פסחים-סוכה (ניו יורק וירושלים תשס"ב), עמ' 889-892.

שמעון פיין, "קשרים בין מצרים לארץ ישראל בתקופה היוונית-רומית: עדות בית הכנסת", בתוך: ישעיהו גפני (עורך), מרכז ותפוצה (ירושלים תשס"ד), עמ' 93-106.

משנה פסחים פרק י

תוספתא פסחים פרק י (מהדורת ליברמן, עמ' 196-199).

שאול ליברמן, תוספתא כפשוטה. פסחים-סוכה, עמ' 647-656.

שמה יהודה פרידמן, תוספתא עתיקתא (רמת גן תשס"ג), עמ' 22-23, 405-409.

Plutarch, "The Dinner of the Seven Wise Men", in: *Moralia (Loeb edition)*, vol. 2., 346-365.

תוספתא חולין ב, כב-כד (מהדורת צוקרמנדל)

תוספתא סנהדרין ח, ד-ט

Daniel Boyarin, "Martyrdom and the Making of Christianity and Judaism", *Journal of Early Christian Studies* vol. 6, no. 4 (1998)

Boyarin, *The Talmud - A Personal Take (Tübingen 2018)*, 229-250.

קלסוס, "תורת האמת", בתוך: דוד רוקח, היהדות והנצרות בראי הפולמוס הפאגאני: קלסוס, פורפיריוס, ויליאנוס (ירושלים תשנ"א), עמ' 49-108.

דוד רוקח, מבוא ל"תורת האמת", שם, עמ' 43-48.

Origen, *Contra Celsum (translation Henry Chadwick [London 1953])*, Preface, 1.1-8, 1.28-36.

Ronald E. Heine, *Origen. Scholarship in the Service of the Church (Oxford 2010)*,

Origen, *Contra Celsum* 1.16-18, 1.41-47, 6.42-43, 8.68-76.

Justinian, *Digest Const. Omnem* 7

אריה קופסקי, "פמפילוס והספרייה הנוצרית בקיסריה", קתדרה 122 (תשס"ז), עמ' 53-62.

Origen, "Letter to Africanus", paragraph 1-12.

Francesca Schironi, "The Ambiguity of Signs: Critical $\sigma\mu\eta\tau\iota\alpha$ from Zenodotus to Origen", in: Maren R. Niehoff (ed.), *Homer and The Bible in the Eyes of Ancient Interpreters* (Leiden 2012), 87-112.

בראשית רבה, פרק ח (מהדורת תיאודור-אלבק).

Origen, *Homilies on Genesis* (translation Ronald Heine), Homily 1.12-16.

מארן ר. ניהוף, פילון האלכסנדרוני. ביוגרפיה אינטלקטואלית (ייצא לאור בתל אביב), פרק 9.

Lee I. Levine, "R. Abbahu of Caesarea", in Jacob Neusner (ed.), *Christianity, Judaism and Other Greco-Roman Cults. Studies for Morton Smith at Sixty* (Leiden 1975), 56-76.

ירושלמי מגילה פד, א, בבלי יבמות עה, א, בראשית רבה עה, ג

Justinian, *Codex* 5.5.2

Corcoran, Simon 2008. "Diocletian". In Anthony A. Barrett (ed.), *Lives of Caesars*.

Malden, MA, Oxford and Victoria: Blackwell. 228-54.

פורפיריוס, פרגמנטים מתוך "נגד הנוצרים", בתוך: רוקח, היהדות והנצרות בראי הפולמוס הפאגאני, עמ' 141-161.

דוד רוקח, "מבוא", שם, עמ' 111-118.

Jerome, *Hebrew Questions on the Book of Genesis* (translation C. T. R. Hayward 1995), preface, on Genesis 1.1-4.15 (pp. 28-34).

הלל נוימן, היירונימוס והיהודים (תיזה לשם קבלת דוקטורט, האוניברסיטה העברית 1997), עמ' יפורטו בהמשך.

Eusebius, *The Life of Constantine* (translated and commented by Averil Cameron and Stuart G. Hall [Oxford 1999]), vol. 3, par. 25-53 (pp. 132-143, with commentary on pp. 273-301).

חומר לקריאה נוספת:

Eusebius, *In Praise of Constantine* (translation H. A. Drake 1976), chap. 12-13, 16-18.

עודד עיר-שי, "הצד האפל של הירח: אוסביוס מקיסריה בין פולמוסים תאולוגיים למאבקי יוקרה", קתדרה 122 (טבת תשס"ז), עמ' 69-98.

ליבניוס, "מבחר מתרגילי הפרוזה", בתרגום מרגלית פינקלברג, בתוך: דברי יפת, עמ' 37-39. פנחס מנדל, "תוספתא", בתוך: מנחם כהנא ואחרים (עורכים), ספרות חז"ל הארץ-ישראלית (ירושלים תשע"ח), כרך א, עמ' 109-136.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0%

הרצאה 40%

השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 30 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 30 %
השתתפות

מידע נוסף / הערות: